



Fogságban tartott czinkék.

Sajátszerű, hogy mindazok, kik a természet kedvelői, noha az egészet szeretik a benne rejlő örök igazságokért, mindazonáltal különös előszeretettel viseltetnek mégis egy bizonyos csoport alkotás, mondjuk növények, állatok stb. iránt s még ezek közül is egy szűkebb kör, család, faj stb. iránt.

Igy vagyok ezzel magam is. Különös előszeretettel éreztem már kora ifjúságom óta a madarak iránt s későbbi korban, mondhatnám e rokonszenven a czinke-félék (Paridae) felé irányult. Hiszen érthető is, mert azt hiszem kevés madárszerető ember létezik, ki ezeket a végtelen kedves, élénk, pompás színekben ragyogó tollazatú teremtményeket ne szeretné.

E kedves és előttem valamennyi faj között legnagyobb becsben álló madár életviszonyainak megfigyelését, tanulmányozását határoztam el.

Ebbeli elhatározásomra döntő befolyással volt többek között vadásztársaim azon állítása is, hogy a czinkefélék a fogságot nem bírják ki, sőt el is pusztítják magukat; ha más madarakkal egy kalitkába csukjuk, azok velejét kiszedik.

Ezen állítások valódisága felől meggyőződést szerzendő, nagy és kényelmes kalitkát készíttettem, melybe késő ősszel tengeliczet, pintyet, csizet stb. fogtam, úgy, hogy néha 3—4-féle madár volt együtt s természetesen czinke-félék is. Ez utóbbiak közül mindenekelőtt a legközönségesebb fajta, a széneczinke (Parus major) volt képviselve többmagával.

A fogság első pillanataiban, vészjelző hangok hallatása mellett, vadul repül a kalitka egyik zugából a másikba. A fogsággal már többé-kevésbé megbarátkozott többi madár eleinte féltékenyen menekül előle. Kis idő múlva azonban a helyzete fölött gondolkodóba esett czinke valamelyik legközelebbi ülőkére repül. Ilyenkor lehet első, félelmet, majd vészjelző „pi-pi“ vagy máskor haragot kifejező „pi-cserrere“ hangját hallani. Néhány ismételt hasonló hang hallatása után bizonyos megelégedést kifejező hangok hallhatók s miközben mintha régi időkől fogva a többiekkel együtt lett volna, körültekint, hogy különben is mindig igen jónak mondható étvágyát kielégítse.

Tekintetbe véve azt, hogy a czinkefélék rovarokkal, azok álczaival, szóval animális tápszerekkel élnek, eleinte rovarokat, hernyókat s legyeket adtam, melyeket igen mohón faltak fel. Később azonban, midőn ezek gyűjtése egyrészt fáradtságossá, sőt a tél beálltával lehetetlenné vált, tökmagot és kendermagot kaptak. És daczára, hogy az átmenet nem volt lassú, fokozatos, a czinkék minden további

hátrány nélkül, tisztán növényi táplálék mellett, a telet kibírták. A többi madarakkal bámulatos egyetértésben megfértek s egyetlen egy esetben sem észleltem, hogy „öngyilkossági“ kísérletet próbáltak volna meg, vagy pedig többi élő társaik koponyájának tartalma ellen „merényletet“ kíséreltek volna. Nem észleltem soha azt, amit Brehm* állít, hogy a gyengébb madarakat még a saját fajtájából is megtámadná s addig kínozná, míg elpusztulnak, vagy pláne azt, hogy nálánál nagyobb madarakat is megtámadná. Ez állítás igazságáról még a „fogságban tartottaknál fokozottabb mérvben észlelhető e tulajdonságáról“ nem volt alkalmam meggyőződést szerezni.

Kiemelem, hogy „élő társaik“, mert fogságban elhullott csizék — a mi különösen újonnan befogottaknál gyakori jelenség egyrészt a hőmérsékváltozás, másrészt a tápszergyors változása miatt — koponyáját és hozzáférhető testoldalát csakhamar kikezdik.

Nemcsak a szabadban, hanem fogságban is a széneczinke egyike a legkedvesebb madaraknak. Végtelen élénk, folyton röpköd a kalitka egyik részéből a másikba. Amellett felette kíváncsi s mindent látni akar. Hiszen épen e rossz tulajdonsága miatt kerül legtöbb esetben fogságba. Ha valamelyik társa egy tökmagot vagy kendermagot vett lábai alá, vagy más madár ügyetlenül bajlódik annak feltörésével, ellopja. Minden magot, pl. tökmagot vagy kendermagot stb. oly módon kezdi ki, hogy mindkét lábával rááll; felfelé eső oldalát hatalmas ütésekkel belyukasztja s az ily módon készített nyíláson kiszedi annak tartalmát bámulatos ügyességgel. Ha bőséges a táplálék, akkor pazarol, félig szedi ki a magot; ha azután megfogyott az eleség, akkor a félig kiszedett s eldobált magvakat újra előkeresi s ugyanazzal az étvágygyal szedi ki még visszamaradt tartalmát, mint mikor első ízben fogott hozzá. Napközben folyton hallani hangját s különösen ha arra felé repülő madarat lát, vagy saját fajtabelije hangját hallja, sajátszerű, mintegy visszafojtott panaszt kifejező hangon szól. Ha azonban vércsét, baglyot vagy macskát lát, akkor azt erős, vészjelző hangon tudatja társaival. Egy helyen megáll, kissé leguggol, merően néz ellenségére s míg csak el nem megy, mozdulatlanul egy helyen áll. S bámulatos, mennyire ismerik a többi másfajta madarak is e hangot, akár csak a fecske vészjelző élénk tri-tri hangját.

Tudva azt, hogy a széneczinke — a többi czinkefélék szintén, kivéve a függőczinkét — falrepedésekben, de leginkább oduban tartózkodik, kéregből mesterséges odut készítettem s azt a kalitka egyik sarkába állítottam fel, melybe

* Brehm's Thierleben. IV. B. Pag. 173.

napnyugtakor valamennyi czinke bebújt, még ha hosszas czivakodás után is, de az ülökén egy sem aludt.

Sokkal csodálatosabb természetű azonban a molnár- vagy kékfejű czinke (*Parus coeruleus*). Veszekedő, ezivakodó egy állat; saját fajtabelijének ép úgy nekimegy, mint másnak; ingerült, villámgyorsan a másik fejére ugrik s a szó legtisztább értelmében a koponyáját kikezdi. Vérlázító jelenség, midőn látni abban a csöppségben annyi bosszút, irigységet s mindazt, amit jónak nem lehet minősíteni.

A fogságot nehezen, vagy egyáltalában nem szokja meg. Legalább nekem nem sikerült, bármennyire is óhajtottam, életviszonyaikat fogságban tanulmányozni. Megtámadja a nálánál jóval nagyobb szénczinkét s ha abban nem volna ép annyi ügyesség előle kitérni, koponyáját ép úgy kilyukasztaná, mint egy ügyetlen csíznek vagy tengelicznek. Azt hiszem, hogy az, amit Brehm a szénczinkéről mondott, legjobban e különben gyönyörű, de minden ízében talán csak „méregből“ álló kis teremtményre illik rá. Fogságban nem szelidül még tizedrésnyire se úgy, mint a szénczinke s hangjáról csak azt lehet mondani, hogy czinezogás.

Hogy a czinkefélék fogságban szaporodnak-e, azt megállapítanom nem sikerült, mert a tavasz beálltával mindig ismét szabadon bocsájtottam apró foglyoskáimat. Erre vonatkozó megfigyeléseket a jövőben szándékozom tenni.

Betegh Lajos.



A magyar zoológusok működése.

A K. M. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya december 6-án tartotta rendes havi ülését.

1. Az ülés első tárgya *Méhely Lajos* érdekes előadása volt a magyarországi csikos egérről (*Sminthus subtilis* Pall).

Ez a kis emlős az ugrógér-félék (*Dipodidae*) családjába tartozik, melynek fajai a kengurura emlékeztetnek, amennyiben hátsó végtagjaik a mellsőköz képest igen hosszúak. A család elterjedési köre Afrikára, Ázsiára, Észak-Amerikára és délkeleti Európára terjed ki. Eddig 5 nembe sorozott 36 faj ismeretes.

Az ugrógér-félék egyik alcsaládja a csikosegér-félék, melybe a magyarországi csikosegér is tartozik. Ezek főleg abban különböznek a valódi egérféléktől, hogy elülső szemgödri nyílásuk igen nagy, a dobcsont csecsesonti része igen terjedelmes s a fogak száma 18 (a valódi egereknél 16). A *Sminthus* nemből összesen 4 faj ismeretes, de Európában csak egy faj fordul elő, mely a többiektől könnyen megkülönböztethető azáltal, hogy a hát középvonalában fekete csik húzódik végig, mely a többi 3 fajnál hiányzik.

A csikos egeret hazánkban *Petényi Salamon* fedezte fel Tiszaföldváron 1843-ban s újnak tartván, *Mus trizonus* néven írta le, de újabban kiderült, hogy voltaképpen nem más, mint a *Pallas-tól* leírt *Sminthus subtilis*. Földrajzi elterjedése Kelet-Európa, Skandináviától a Kaukázusig, Turkesztán, Szibéria és Magyarország.

A magyarországiak földrajzi elterjedésük szerint változók, úgy, hogy egy alföldi és egy magas hegyvidéki alakot lehet megkülönböztetni.

Az alföldi alak háta közepén futó fekete csik többékevésbé hullámos és két oldalról sárgás-szürke sávval

szegélyezett; ezektől a világos sávoktól kifelé az egész hátmező feketés-szürke pánt alakjában éles határral válik el a törzs oldalának szürkés agyagsárga színétől. A hasoldal szennyes-fehér.

A Magas-Tátrának az alakja egész színezetében a mezei egérhez hasonlít, csakhogy hasi oldala nem fehér, hanem világosszürke. Az alföldi alaktól abban különbözik, hogy a háta közepén lefutó csik szélesebb és egyenesebb, szegélyező világos sávjai nincsenek s a hátmező egynemű szürkés rozsdabarna színe egyfolytában megy át a törzsoldal hasonló színébe. Ezt az alakot *Kocyan* gyűjtötte a Magas-Tátrában.

Ezt a két alakot eddig egy fajnév alatt egyesítették, azonban az előadó, bár anatómiai különbségeket nem talált, a színezet és a fark különböző hosszúsága szerint szükségesnek tartja a tátrai példányokat var. *atricus* néven megkülönböztetni az alföldi tóalaktól, csakhogy a kérdés végleges eldöntését még bővebb anyag tanulmányozásától teszi függővé.

Az alföldi alakot eddig Csepelszigeten Felső-Besnyő vidékén és Apahidán (Kolozsmegyében) találták, míg a hegyi alak csak a Magas-Tátrából (Oravka, Zuberecz) ismeretes.

Az eddigi adatokból úgy látszik, hogy elszórtan fordul elő s kártékonyan nem lép fel.

Életmódjáról csak annyit tudunk, amennyit *Petényi és Kocyan* jegyezték fel róla. Ősszel a tarlókon, tavasszal pedig a szántásokon fordul elő, míg télen házak körül, szérűskertekben tartózkodik.

Petényi szerint mindenféle növénymagvakkal táplálkozik, de legkedvesebb eledele a tökmag. *Petényi* fogságban tartott példányai annyira megszeliődtek, hogy tenyeréből ettek, míg *Kocyan* szerint vadak, de azért megszeliődhetők. Mintegy 6 cm. átmérőjű, tojásdad fészket a föld alatt készíti el száraz fűbugából, feldarabolt növény szárakból és összerágott szalmaszálakból s a vörös bogáncs bóbítájával béleli ki. Nászidejéről, szaporodásáról még semmit sem tudunk. Mint érdekes adatot említi fel előadó, hogy *Cerva Frigyes-nél* egy fogságban tartott nőstény megfiadzott; három kölyke volt, melyek még három napos koruk után is csupaszok és vakok voltak.

Petényi feljegyezi róla, hogy gyenge és félnék állat, mely más egerekkel szemben sohasem védekezik. A hideg iránt nagyon érzékeny. —

2. Felolvastatott a K. M. Természettudományi Társulat választmányának átirata, a szakosztálynak f. évi május hó 3-án kelt s egy önálló, állattani folyóirat támogatása ügyében beadott iratára, melyben a szakosztály a folyóirat költségeinek fedezésére 2000 koronát kér.

A választmány teljesen egyetért az iratnak azon nyilatkozatával, hogy a szakosztály kérelmének a Pótfüzetekkel való megoldása sem a Társulathoz nem vált hasznára, sem a szakosztályt nem elégitette ki, azért azon 1500 koronával, amibe a Pótfüzetek többlete került, szívesen támogatja a szakosztály megindítandó folyóiratát, a maga részéről a következőket kötvén ki: 1. a szakosztály készítsen és mutasson be szabályzatot, mely a folyóiratnak a Társulathoz való viszonyát állapítja meg; 2. a folyóirat czimlapján fel legyen tüntetve, hogy a Társulat adja ki; 3. a czimlapon rajta legyen, hogy a szakosztály elnöke közreműködik a szerkesztésben; 4. a szakosztálynak csak az lehessen tagja, aki a folyóiratra előfizet.

Élénk eszmecsere után, melyben *Méhely Lajos, Dr. Entz Géza, Paszlavszky József, Dr. Rátz István, Dr. Horváth Géza, Krécsy Béla* és *Dr. Kertész Kálmán* vettek részt, az elnök határozatilag kimondja, hogy a szakosztály köszönettel veszi a Társulat intézkedését s *Dr. Entz Géza, Dr. Horváth Géza, Méhely Lajos, Dr. Lendl Adolf* és *Dr. Kertész Kálmán* szakosztályi tagokból álló bizottságot küld ki, hogy a folyóiratra vonatkozó ügyrendet kidolgozva, azt a szakosztálynak külön e célból összehívandó ülésén, két heti záros határidő alatt mutassa be.